

arena skolinformation

#Vi måste prata

Lärarhandledning

Vi skapar demokratien

Ett utbildningsmaterial om vardagsdemokrati

Innehåll

Om materialet och lärarhandledningen	3
Om materialet	3
Om lärarhandledningen	3
Materialets kopplingar till läroplan och ämnesplaner.....	4
1. Det här är vardagsdemokrati	6
Övning: Brainstorm	6
Övning: En dag i demokratin – demokratispaning	7
2. Demokrati i det stora och lilla	8
Övning: Skapa en diktatur	8
Övning: Vem är jag i en diktatur?	9
Övning: Viktigast i livet – för dig, för oss, för alla	10
Övning: Fyra hörn	11
Övning: Diskutera demokratiska utmaningar	12
Övning: Ta reda på mer om demokratin i världen	13
Övning: Ta reda på mer om fackföreningar i olika länder	13
3. Föreningar, folkbildning och facken	14
Övning: Ta reda på mer om föreningar.....	14
Övning: Diskutera tillit	14
Övning: Demokratikartan	15
Övning: Diskutera om jobb	16
Övning: Läs intervjuer och diskutera	17
Övning: Gör egna intervjuer	18
Övning: Gör en tidning	18
Övning: Intervjua någon som levde för hundra år sedan	18
Övning: Intervjua någon som lever i framtiden	18
4. Vägen till ett demokratiskt samhälle	19
Övning: Rita en tidslinje om demokratins utveckling i Sverige	19
Övning: Vilken är den viktigaste demokratiska händelsen?	19
Övning: Min demokratikämpe	19
5. Gör demokrati i din vardag.....	20
Starta en studiecirkel	20
Starta en förening	20
Förändra något på skolan	22
Ta reda på mer	23
Så kan ni jobba vidare med arbetsliv och arbetsmiljö	23
Så kan ni jobba vidare med demokrati	23

Om materialet och lärarhandledningen

Om materialet

Materialet *Vi skapar demokratin* är producerat av Arena Skolinformation som producerar utbildningsmaterial om arbetslivet i nära samarbete med ett antal fackförbund. Materialet är producerat i samarbete med ViMåstePrata, ett demokratintiativ inom folkbildningen som drivs av Studieförbunden i samverkan.

Syftet med materialet är att belysa och stärka elevers och ungas kunskap om och förståelse för civilsamhällets betydelse för demokratin och inspirera till eget engagemang. Det handlar om hur fackföreningar, föreningsliv och folkbildning bidrar till att skapa tillit mellan människor och om hur sambandet ser ut mellan demokrati i det lilla och det stora. Materialet tar även upp hoten mot demokratin och tillståndet för demokratin i världen. Det innehåller också ett historiskt kapitel om vägen till ett demokratiskt samhälle och intervjuer med forskare och ideellt aktiva.

Målsättningen är att skapa förutsättningar för elever och unga att lära sig mer om vardagsdemokrati och att ge dem möjlighet att arbeta med konkreta uppgifter som hjälper dem att bearbeta sina kunskaper och erfarenheter på olika sätt.

Om lärarhandledningen

I den här lärarhandledningen finns pedagogiska övningar kopplade till de olika kapitlen. Det är övningar av olika slag, men främst sådana som ger möjlighet att reflektera, bredda och fördjupa kunskaperna kring vardagsdemokrati. Om du har synpunkter på innehållet i materialet eller om du har frågor, hör gärna av dig till Arena Skolinformation.

Materialets kopplingar till läroplan och ämnesplaner

UR GYMNASIESKOLANS ÄMNESPLAN I SAMHÄLLSKUNSKAP (GY 11)

Ämnets syfte: Undervisningen ska bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna inklusive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla förståelse för frågor om arbetsliv, resurser och hållbar utveckling.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla: Kunskaper om demokrati och de mänskliga rättigheterna, såväl de individuella som de kollektiva rättigheterna, samhällsfrågor, samhällsförhållanden samt olika samhällens organisation och funktion från lokal till global nivå utifrån olika tolkningar och perspektiv.

Kunskaper om historiska förutsättningar betydelse för dagens samhälle samt om hur olika ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.

CENTRALT INNEHÅLL SAMHÄLLSKUNSKAP 1A1 OCH SAMHÄLLSKUNSKAP 1B

Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter.

De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter

Arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Arbetsmarknadens parter, deras olika roller och betydelse för samhällsutvecklingen

UR GYMNASIESKOLANS ÄMNESPLAN I SAMHÄLLSKUNSKAP (GY 25)

Ämnets syfte: Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar, breddar och fördjupar sina kunskaper om samhällsfrågor, vilket ska ge möjligheter till ett aktivt, ansvarstagande och meningsfullt deltagande i samhället.

I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokratins förutsättningar och upprätthållande, jämlikhet, jämställdhet, de mänskliga rättigheterna och FN:s konvention om barnets rättigheter.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om samhällens organisation och institutioner, beslutsprocesser på olika nivåer samt demokratiska värden och mänskliga rättigheter.

Kunskaper om politiska, ekonomiska och sociala frågor samt hur dessa påverkar och påverkas av individer, grupper och samhällsstrukturer.

CENTRALT INNEHÅLL SAMHÄLLSKUNSKAP NIVÅ 1A1

Demokrati som samhällsidé, de mänskliga rättigheterna och demokratibärande samhällsinstitutioner samt deras skydd. Sveriges totalförsvar. Rättsprinciper och rättsstaten i demokratin.

Politiska system lokalt och nationellt i Sverige samt på EU-nivå.

...arbetsliv, hållbarhet, jämlikhet och jämställdhet.

CENTRAL INNEHÅLL SAMHÄLLSKUNSKAP NIVÅ 1B

Demokrati som samhällsidé, demokratibärande samhällsinstitutioner samt deras skydd i relation till auktoritära och totalitära styrelseskick. Sveriges totalförsvar.

Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen samt de mänskliga rättigheterna. Rättsprinciper och rättsstaten i demokratin.

Politiska system lokalt och nationellt i Sverige samt på EU-nivå. Ansvarsutkrävande och medborgarnas möjligheter att påverka på de olika nivåerna.

Mediernas roll i demokratin och nyhetsvärdering i en digitaliserad värld.

...arbetsliv, hållbarhet, jämlikhet och jämställdhet.

1. Det här är vardagsdemokrati

Övning: Brainstorm

I en brainstorm hjälps gruppen åt att komma på så många olika förslag som möjligt. Det finns inga dåliga förslag, och det är viktigt att ha ett uppmuntrande klimat där alla bejakar varandras förslag och inte kritiserar. Gallring och rangordning av olika förslag hör hemma i ett senare skede.

NÅGRA OLIKA SÄTT ATT GÖRA EN BRAINSTORM

- » Eleverna turas om att säga sina idéer, och läraren skriver upp idéerna så att alla ser.
- » Det finns en stor mängd pennor och eleverna turas om att skriva upp sina idéer så att alla ser.
- » Eleverna skriver förslag på post-it-lappar och sätter upp på till exempel en whiteboard. Eleverna får först prata i mindre grupper och sedan brainstorma i helgrupp.
- » Det finns även en mängd verktyg för att göra detta i en digital miljö, till exempel jamboard, mural eller mentimeter.

FÖRSLAG PÅ FRÅGOR TILL BRAINSTORM OM VARDAGSDEMOKRATI

- » Vad tänker ni på när ni hör ordet demokrati?
- » Vad tänker ni på när ni hör ordet diktatur?
- » Vad tänker ni på när ni hör ordet vardagsdemokrati?
- » På vilket sätt märker du av demokrati i din vardag?
- » Hur skulle vi märka i vår vardag att vi levde i en diktatur?
- » Hur känns demokrati?
- » Vad tänker ni på när ni hör ordet tillit?

För fler övningar kring idégenerering se lärarhandledningen till materialet *Entreprenörskap – en praktisk handbok*.

Övning: En dag i demokratin – demokratispaning

1. FUNDERA SJÄLV OM TECKEN PÅ DEMOKRATI I DIN VARDAG

För att få en uppfattning om vad vardagsdemokrati är och få syn på att demokrati präglar hela våra liv kan vi titta lite närmare på vår egen vardag. Hur märks det i vår vardag att vi lever i en demokrati? Fundera över din dag från det du vaknar till att du går och lägger dig. Skriv ner din dag i punktform.

UTGÅ FRÅN FÖLJANDE FRÅGOR:

- » Vad äter du?
- » Vilka kläder har du?
- » Vem bestämmer vad du ska äta och ha på dig?
- » Vilka medier konsumerar du?
- » Hur reser du?
- » Vilka budskap ser du när du rör dig i offentliga miljöer? Vem är avsändaren?
- » Deltar du i någon utbildning? Vem bestämmer innehållet i den? Hur är utbildningen, får du veta vad du ska tycka?
- » Deltar du i någon föreningsverksamhet? Sport?
- » Andra fritidssysselsättningar?
- » Var går du och rör dig? Får du gå var du vill?
- » Är du i naturen? Kan du gå var du vill?

2. FUNDERA SJÄLV PÅ VARDAGEN I EN DEMOKRATI

Det kan även vara bra att fundera över hur det skulle se ut om vi inte hade demokrati.

- » Hur hade en skoldag sett ut om jag var i Belarus?
- » Hur hade internet sett ut om jag var i Ryssland?
- » Finns det ungdomsgårdar i Nordkorea?

3. DISKUTERA I MINDRE GRUPPER

- » Vilka tecken på demokrati ser ni i vardagen?
- » Hur skulle en vanlig dag se ut om vi levde i en diktatur? Skulle det se annorlunda ut?
- » Vilka är de största skillnaderna på vardagen i en demokrati och i en diktatur?

4. PRESENTATION OCH FORTSATT DISKUSSION I HELGRUPP

- » Jämför gruppernas svar. Vad är likt och olik?
- » Vilka är de största skillnaderna på vardagen i en demokrati och i en diktatur?
- » Hur märker vi av demokratin i vår vardag?

2. Demokrati i det stora och lilla

Övning: Skapa en diktatur

1. DELA UPP ER I MINDRE GRUPPER.

Alla grupper får följande instruktioner.

- » *Ni är en grupp militärer som planerar att införa diktatur i Sverige.*

2. DISKUTERA I MINDRE GRUPPER

- Vad måste ni ta kontrollen över i samhället för att kunna införa en diktatur?
Gör en lista över de 3-4 viktigaste samhällsområdena som ni behöver kontrollera.
- Hur ska ni göra för att långsiktigt bevara er diktatur?

3. DISKUSSION I HELGRUPP

Jämför gruppernas svar.

- » Vilka olika delar behövs i en demokrati?
- » Vilken roll spelar till exempel fria medier och oberoende domstolar?
- » Vilka system finns i Sverige för att försvara demokratin?

Övning: Vem är jag i en diktatur?

I en diktatur finns starka begränsningar av individens friheter. Diktaturer är snabba med att förbjuda allt som får folk att tänka självständigt. Skola, fritidsaktiviteter, föreningsliv och sociala medier skulle förmodligen se väldigt annorlunda ut, om de ens skulle finnas kvar i sin nuvarande form, om Sverige blev en diktatur. Oberoende av vem du är så skulle ditt vardagsliv se annorlunda ut. Hur skulle du agera om det infördes diktatur i Sverige? Skulle du anpassa dig? Göra motstånd? Eller försöka fly?

DISKUTERA

- » Hur skulle ditt vardagsliv påverkas?
- » Vilka begränsningar skulle det vara lätt att förhålla sig till?
- » Vilka friheter du har idag skulle vara svårast att leva utan?
- » Vad skulle kunna få dig att göra något som var förbjudet?
- » Vad skulle få dig att samarbeta med diktaturen?
- » Vad skulle få dig att försöka fly från Sverige?

Övning: Viktigast i livet – för dig, för oss, för alla

Den här övningen är hämtad från materialet *Att göra demokrati i praktiken* från #Vi måste prata och Sveriges folkhögskolor och skapad av lärarna Richard Lindberg, Ulrika Ronnemo och Eva-Britt Hopkins på June folkhögskola.

3 minuter	1. SKRIV SJÄLV Låt varje deltagare enskilt skriva ner tre saker på ett papper. ”Vad är viktigast för dig i livet, i stort eller smått?”
5 minuter	2. DISKUTERA I PAR Para sedan ihop deltagarna två och två slumpvis. Paren får nu diskutera fram och bestämma sig för de tre saker som de gemensamt tycker är viktigast i livet, utifrån de sex alternativ som de hade tillsammans.
7 minuter	3. DISKUTERA I GRUPPER OM FYRA Därefter görs nya grupper där varje par slumpas ihop med ett annat par. Nu är det alltså fyra deltagare i varje grupp, som tillsammans ska komma överens och besluta om tre saker.
10 minuter	4. DISKUTERA I GRUPPER OM ÅTTA Nu ska grupperna slås ihop i ytterligare en omgång. En fyragrupp möter en annan fyragrupp, åtta deltagare totalt, för att komma fram till ännu ett beslut.
12 minuter	5. SAMLING I HELGRUPP Slutligen samlas alla deltagare och fattar ett gemensamt beslut om de tre saker som är viktigast i livet.
15 minuter	GEMENSAM DISKUSSION Grupperna får nu på minst 15 minuter samtala om vad som hände under övningens gång, utifrån deltagarnas egna reflektioner efter processen.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR KOPPLADE TILL DEMOKRATI SOM KAN LYFTAS ÄR:

- » Uppstod några konflikter och hur hanterades de i så fall?
- » Hur fattades besluten om vad gruppen skulle välja?

EXEMPEL PÅ FRÅGOR KOPPLADE TILL GRUPPROCESSEN SOM KAN LYFTAS ÄR:

- » Vem tog initiativ i grupperna och på vilket sätt?
- » Vem var envis? Vem förde talan? Hur försökte deltagarna övertyga varandra?
- » Lyssnade man lika mycket på alla deltagare?

VARIATIONER

Frågan ”Vad är viktigast för dig i livet?” är relevant för de flesta människor, men självfallet går det även att ställa andra slags frågor i denna övning. Även tidsåtgången för de enskilda ”beslutsmomenten” kan variera, men de bör inte dra ut alltför långt på tiden. Övningen kan ge upphov till många olika slags frågor som kan processas under längre tid än de 15 minuter som angetts här. Anpassa utifrån förutsättningar och behov!

Övning: Fyra hörn

I en fyra hörn-övning ställer läraren en fråga och presenterar fyra tänkbara svar på denna. De olika hörnen i rummet betyder olika svar. Eleverna får sedan ta ställning genom att ställa sig i det hörn som stämmer bäst in på hur de tycker. De olika hörnen får prata ihop sig och sedan berätta hur de resonerat. Om någon vill byta hörn går det bra. Avsluta gärna med fri diskussion. Denna övning går att göra oavsett hur mycket förkunskaper gruppen har.

FÖRSLAG PÅ FRÅGOR TILL FYRA HÖRN-ÖVNING:	
UPPVÄRMNINGSFRÅGA: MITT FAVORITGODIS ÄR 1. Choklad 2. Lakrits 3. Surt 4. Något annat	DET TYDLIGASTE TECKNET PÅ ATT VI LEVER I EN DEMOKRATI ÄR 1. Att vi röstar vart fjärde år 2. Att vi får tycka och skriva vad vi vill 3. Att vi får vara med i de föreningar vi vill 4. Något annat
VAD ÄR DET VIKTIGASTE FÖR ATT VARA NÖJD MED SITT JOBB? 1. Lönen 2. Arbetsuppgifterna 3. Att kunna påverka saker 4. Något annat	DET STÖRSTA HOTEN MOT DEMOKRATIN ÄR 1. Hot mot journalister 2. Att färre är med i politiska partier 3. Att valdeltagandet minskar 4. Något annat
VEM HAR STÖRST ANSVAR FÖR ATT VI SKA HA DET BRA PÅ JOBBET? 1. Politiker 2. Arbetsgivare 3. Anställda 4. Någon annan	DET BÄSTA SÄTTET ATT UTVECKLA OCH FÖRSVARA DEMOKRATIN ÄR 1. Att rösta själv och uppmana andra till att göra det 2. Att gå med i en förening 3. Att prata och skriva om det du tycker är viktigt 4. Något annat

Övning: Diskutera demokratiska utmaningar

DEMOKRATIN KAN AVSKAFFA SIG SJÄLV

En av inbyggd utmaning i demokratin är att den kan avskaffa sig själv genom att ett odemokratiskt styrelseskick införs på demokratisk väg.

DISKUTERA

1. Vilka olika sätt finns det att motverka att ett odemokratiskt styrelseskick införs? Vilka för- och nackdelar finns med de olika sätten?

TRYCKFRIHET MED BEGRÄNSNINGAR ELLER UTAN

I Sveriges lagstiftning är yttrandefrihet och tryckfrihet inskrivna i grundlagen men med vissa begränsningar som gör det straffbart med till exempel hets mot folkgrupp, förtal eller brott mot rikets säkerhet.

DISKUTERA

Vad skulle det få för konsekvenser på individ, grupp och samhällsnivå om

1. Det infördes total yttrandefrihet utan begränsningar?
2. De infördes fler begränsningar av yttrandefriheten?

SÄKERHET OCH RÄTTEN TILL INTEGRITET OCH PRIVATLIV

Att öka säkerheten i samhället har ofta använts som anledning till att begränsa vissa av individens rättigheter.

DISKUTERA

1. Hur mycket av ditt privatliv och integritet är du beredd att ge upp för att skapa säkerhet i samhället?
2. I vilka syften och sammanhang ska staten få övervaka medborgarna?

FORMER FÖR ENGAGEMANG

Demokratin kräver engagerade och aktiva medborgare men engagemanget både i partier och i föreningar minskar.

DISKUTERA

1. Spelar det någon roll om folk är medlemmar i partier och föreningar?
2. Vilka andra sätt finns det att vara en engagerad och aktiv medborgare?
3. Hur kan man få fler människor att engagera sig?
4. Borde vi ha fler folkomröstningar i Sverige?

RÖSTER SOM TYSTNAR

Demokratin kräver att medborgarna är informerade, vilket förutsätter fri åsiktsbildning och fria medier.

DISKUTERA

1. Vilka konsekvenser får det för samhället om journalister slutar rapportera om vissa saker av rädsla för hot och hat?
2. Hur kan detta motverkas?

Övning: Ta reda på mer om demokratin i världen

ANVÄND V-DEMS RAPPORTER OCH STATISTIK OCH TA REDA PÅ MER OM DEN DEMOKRATISKA UTVECKLINGEN I OLIKA LÄNDER.

- » Du hittar V-dems rapporter på www.v-dem.net

DISKUTERA

- » Vad fick ni fram? Vilka faktorer är viktigast för att ett land ska utvecklas i demokratisk eller auktoritär riktning?

Övning: Ta reda på mer om fackföreningar i olika länder

Gå in på uniontounion.se och ta reda på mer om fackföreningarnas arbete i olika länder.

- » Hur ser arbetslivet ut i de olika länderna?
- » Vad arbetar fackföreningarna med i de olika länderna?
- » Vilka är de största utmaningarna för dem i deras arbete?
- » Är länderna där fackföreningarna arbetar demokratier eller diktaturer?
- » På vilket sätt berör fackföreningarnas arbete demokrati?

3. Föreningar, folkbildning och facken

Övning: Ta reda på mer om föreningar

Välj ut några föreningar och ta reda på mer om dem.

FÖRSLAG PÅ SAKER ATT UNDERSÖKA:

- » Varför finns föreningen? (Syfte och mål)
- » Vad gör de i föreningen? (Verksamhet)
- » Historia
- » Antal medlemmar
- » Hur blir man medlem?
- » Vem bestämmer vad i föreningen? (Demokratiska strukturer)

Övning: Diskutera tillit

- » Vilka personer litar du på?
- » Vilka litar du inte på?
- » Vilka myndigheter, föreningar eller företag litar du på och vilka litar du inte på? Varför då?
- » Vad gör att du litar eller inte litar på någon?
- » Hur kan man få folk att lita på varandra?

Övning: Demokratikartan

På vimasteprata.org/demokratikartan finns en karta över valdeltagande i olika delar av Sverige. Den är skapad utifrån Valmyndighetens statistik.

1.UNDERSÖK

- » I vilka kommuner röstar man mest respektive minst?
- » Skiljer det sig valdeltagandet åt mellan olika val?
- » Längst ned på sidan finns en lista med valdeltagandet i varje valkrets. Hur ser valdeltagandet ut inom olika kommuner?
- » Hur ser valdeltagandet ut i er kommun och valkrets?

2. DISKUTERA

- » Vad betyder demokratiskt deltagande för er?
- » Vilka olika orsaker tror ni det finns till att valdeltagandet skiljer sig åt mellan olika kommuner och valkretsar?
- » Vad tror ni det kan finnas för orsaker till att folk väljer att inte rösta?
- » Vad kan man göra för att öka valdeltagandet?

Övning: Diskutera om jobb

DISKUTERA

- » Hur skulle arbetslivet sett ut om fackföreningar inte fanns och om det inte fanns några lagar och regler i arbetslivet?
- » Vad är det viktigaste att tänka på när du ska jobba?
- » Vilket stöd kan du få av facket?
- » Vad är skillnaden på en arbetsplats med kollektivavtal och en utan?
- » Vad är en bra arbetsplats?
- » Vad kan göras på en arbetsplats för att skapa goda arbetsvillkor?
- » Vad kan göras i samhället för att skapa goda arbetsvillkor?

Övning: Läs intervjuer och diskutera

Läs intervjuerna med forskare och aktiva inom föreningar, fack och folkbildning som finns i materialet. Diskutera sedan det som sägs. Det går bra att läsa alla intervjuerna eller göra ett urval.

FÖRSLAG PÅ SAMTALSMODELL

Diskussionen om intervjuerna kan med fördel göras med strukturen EPA, Enskilt Par Alla. Eleverna får först tänka själva, sedan prata i par och till sist lyfter läraren några saker i helklass.

FÖRSLAG PÅ SAMTALSFRÅGOR

Sammanfatta vad de intervjuade personerna svarar på de olika frågorna.

- » Vilka likheter och skillnader finns mellan de olika personernas svar?
- » Vad får ni för sammantagan bild utifrån intervjuerna?
- » Vad saknas? Finns det något som ingen av de intervjuade tar upp?
- » Vad tycker du? Hur skulle du svara på frågorna?

FRÅGORNA SOM STÄLLS TILL DE INTERVJUADE ÄR:

- » Hur kom det sig att du började engagera dig?
- » Vad betyder vardagsdemokrati för dig?
- » På vilket sätt arbetar du för demokrati i din vardag?
- » Hur mår demokratin i Sverige idag?
- » Vad är det viktigaste att göra för att utveckla och försvara demokratin?
- » Hur tror du utvecklingen kommer se ut de närmsta åren när det gäller demokratin i Sverige och världen?

The collage contains several interview excerpts. One snippet from Mikko Melander's 'Intervju' discusses the importance of civic engagement and the role of citizens in a democracy. Another snippet from Ahmed Abdelrhman's 'Intervju' talks about the challenges of democracy in a globalized world. A third snippet from Mikko Melander's 'Intervju' discusses the role of the media in a democracy. The snippets are arranged in a way that shows different perspectives on the same topics.

Övning: Gör egna intervjuer

Använd intervjufrågorna ovan eller hitta på egna frågor och intervju varandra, personer på stan eller på er praktikplats. Presentera intervjuerna för varandra, till exempel genom ett bildspel eller en affisch.

Övning: Gör en tidning

Använd intervjuerna i materialet eller era egna intervjuer till att skriva artiklar och sätta ihop en tidning. En tidning behöver även bilder, en framsida och kanske en löpsedel.

Övning: Intervjua någon som levde för hundra år sedan

Använd intervjufrågorna ovan och gör en "intervju" med en person som levde på 1910-talet, 1930-talet eller 1960-talet. Det kan underlätta om ni försöker föreställa er en riktig person med namn, yrkestitel, arbetsuppgifter och privatliv. För inspiration kan ni använda bilderna i de historiska kapitlen i materialen *Digitaliseringens påverkan på arbetslivet*, *Arbetslivet – om arbetsmarknaden i Sverige och världen* och *Arbetsmiljö – Så funkar det*.

Övning: Intervjua någon som lever i framtiden

Använd intervjufrågorna ovan och gör en "intervju" med en person som lever 2053, 2083 eller 2123. Det kan underlätta om ni försöker föreställa er en riktig person med namn, yrkestitel, arbetsuppgifter och privatliv. För inspiration kan ni använda valfri film eller tv-serie som utspelar sig i framtiden.

4. Vägen till ett demokratiskt samhälle

Övning: Rita en tidslinje om demokratins utveckling i Sverige

Låt eleverna rita var sin tidslinje.

FÖRSLAG PÅ SAKER SOM KAN VARA MED PÅ TIDSLINJEN:

- » Rösträttens utvidgande i olika steg
- » När olika grupper fick mer rättigheter
- » När olika föreningar bildas
- » Folkomröstningar
- » Samband mellan olika saker på tidslinjen.
- » Låt sedan eleverna jämföra sina tidslinjer.

Övning: Vilken är den viktigaste demokratiska händelsen?

Vilken är den viktigaste händelsen kopplad till demokrati?

FÖRSLAG PÅ UPPLÄGG:

1. Tänk själv
2. Prata i grupp
3. Diskussion i helgrupp
4. Omröstning.

Övning: Min demokratikämp

Läs de historiska intervjuerna i materialet. Låt sedan eleverna ta reda på mer om någon av dessa personer eller någon annan person som varit viktig i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Presentera demokratikämparna för varandra, till exempel genom ett bildspel, en affischutställning eller en tidning.

5. Gör demokrati i din vardag

Starta en studiecirkel

Vill du och dina kompisar lära er något nytt? Starta en studiecirkel. En studiecirkel är en grupp på minst tre personer som samlas regelbundet för att lära sig något tillsammans. Det kan handla om att förbereda sig inför en föreställning, spela musik i ett band eller diskutera en bok. För att en cirkel ska kunna rapporteras och få stöd från ett studieförbund behöver den uppfylla följande:

- » Cirkeln ska omfatta minst nio studietimmar (en studietimme motsvarar 45 minuter) fördelade på minst tre tillfällen.
- » Gruppen kan träffas högst tre gånger per vecka, och varje träff får vara max fyra timmar lång.
- » Cirkeln måste ha minst tre deltagare inklusive ledaren, men det är ofta bra att vara mellan fem och åtta personer. Man får som mest vara 20 personer.
- » En av deltagarna ska vara cirkelledare. Hen leder samtalen, har kontakt med studieförbundet och kan få utbildning för cirkelledare.
- » Alla deltagare ska vara minst 13 år gamla.
- » Verksamheten får inte bedrivas i kommersiellt syfte.

Det går såklart bra att göra studiecirkelar utan att rapportera dem till ett studieförbund. Fördelen med att ha kontakt med studieförbund är att ni kan få stöd i form av utbildning, material, lokaler eller annat. Ni kan också få en möjlighet att träffa fler som är intresserade av samma saker som ni.

Starta en förening

Är ni ett gäng som vill hitta på något tillsammans, kanske en regelbunden aktivitet? Det kan vara allt från brännboll till att protestera mot byggplaner för att rädda en park. Det går förstås att göra saker ihop utan att starta en förening, men vill man hyra lokaler, köpa in saker till verksamheten eller söka projektbidrag behöver man vara en organisation. Att starta en förening är också ett bra sätt att försäkra sig om att verksamheten styrs demokratiskt!

En förening har medlemmar som vid årsmötet bestämmer vilka som ska styra verksamheten kommande år, det vill säga ingå i styrelsen. Årsmötet tar också ställning till stora saker som verksamhetsinriktning, verksamhetsberättelse och årsredovisning. Årsmötet bestämmer också om föreningens stadgar. Stadgarna är föreningens "lag", kan man säga.

FÖR ATT STARTA EN FÖRENING BEHÖVER NI:

Vara minst tre personer som vill göra något tillsammans, med ett gemensamt mål.

- » Skriva stadgar som ska innehålla:
- » Föreningens namn
- » Syfte och mål med föreningen
- » Medlemskap (vem som kan bli medlem)

Styrelsens sammansättning, det vill säga hur många ledamöter styrelsen ska ha, vilka roller styrelsemedlemmarna ska ha (till exempel ordförande, sekreterare, kassör, ledamot) och ansvar

- » Hur möten och beslut ska genomföras
- » Ekonomiska regler och eventuell medlemsavgift
- » Hur föreningen kan upplösas.

Stadgarna kan innehålla fler saker. För att få till bra stadgar kan ni ta hjälp av föreningar som redan finns och av ert studieförbund.

Håll ett konstituerande möte där ni:

- » Beslutar att ni vill bilda föreningen
- » Godkänner stadgarna
- » Väljer en styrelse (minst en ordförande, sekreterare och kassör)
- » Skriver ett mötesprotokoll med besluten.
- » För att kunna öppna bankkonto och söka bidrag behöver ni registrera föreningen hos Skatteverket.

Håll regelbundna möten, sköt ekonomin ordentligt, se till att föreningen följer sina stadgar, men framför allt: ha roligt och gör viktiga saker i er förening!

Förändra något på skolan

Finns det något som ni skulle vilja förbättra på er skola? Hur är arbetsmiljön? Lokalerna? Skolmaten? Möjligheterna för eleverna att påverka undervisningen? Hur ser arbetsvillkoren ut för de olika yrkesgrupper som arbetar på skolan? Hållbarhetsarbetet? Hur stor påverkan på klimatet har olika delar av skolan? Jämställdheten? Vem får mest talutrymme på lektionerna? Är skolan menssäkrad? Listan kan göras lång. Välj ett område som ni skulle vilja förbättra. Ett tips är att avgränsa sig och fokusera på ett område i taget. Här är ett förslag på hur ni kan arbeta:

1. KARTLÄGGNING

Här är några punkter som kan användas som stöd för att undersöka hur hållbarhetsarbetet ser ut på er skola:

- » Vem är ansvarig?
- » Hur ser skolans policy och regelverk på området ut?
- » Hur ser kommunens regler ut?
- » Följer skolan dessa? Är de reglerna tillräckliga enligt er?
- » Vem beslutar om dessa frågor?
- » Hur skulle skolans arbete på området kunna utvecklas?

I Naturskyddsföreningens material *Guide till det miljövänliga kontoret* och fackförbundet Visions material *Minska klimatpåverkan på arbetsplatsen* hittar ni tips på fler saker ni kan titta på. De är skrivna för klimatarbetet på en arbetsplats men går lika bra att använda på en skola och på andra områden.

2. PRESENTERA ERT RESULTAT PÅ SKOLAN

Se till att så många som möjligt på skolan får ta del av er undersökning, till exempel genom en film, en utställning eller en muntlig presentation.

3. ANVÄND ERT RESULTAT FÖR ATT PÅVERKA BESLUTFATTARE

A. Planera

- » Sammanfatta de viktigaste resultaten av er kartläggning.
- » Formulera utifrån det ett par konkreta förslag på förbättringar.
- » Vem bör få dessa förslag och hur kan de bäst ta del av dem?
- » På vilka andra sätt kan ni uppmärksamma dessa förslag, till exempel aktiviteter i sociala medier eller demonstrationer?

B. Genomför era påverkansaktiviteter

C. Utvärdera

- » Vilket resultat fick era olika påverkansaktiviteter?
- » Hur kändes det att genomföra aktiviteterna?

Ta reda på mer

Så kan ni jobba vidare med arbetsliv och arbetsmiljö

På arbetslivskoll.se hittar ni bland annat följande material som passar bra om ni vill jobba vidare med teman kring arbetsvillkor och arbetsmiljö:

- *Arbetslivet – om arbetsmarknaden i Sverige och världen* med tillhörande lärarhandledning. Finns även som ljudbok.
- *Arbetsmiljö – Så funkar det* med tillhörande lärarhandledning. Finns även som ljudbok.
- Filmerna *Vanliga frågor och svar del 1 och 2* med tillhörande lärarhandledning.

Så kan ni jobba vidare med demokrati

ViMåstePrata

I "Vi måste pratas demokratibank" hittar du olika studiematerial om demokrati. Här hittar ni även Demokratikartan som består av kartor, statistik och samtalsunderlag om hur människor i olika delar av landet använder sina demokratiska rättigheter och möjligheter.

Demokratins ABC

I Demokratiakademiens metodbank om demokrati hittar ni bland annat övningen *Per och Pål och alternativen*, som handlar om skillnaden mellan kollektivt bindande beslut och frivilliga förhandlingar och om alternativen till en demokratisk process.

Forum för levande historia

Hos Forum för levande historia hittar ni bland annat materialet *Uppdrag demokrati*, som består av tio workshoppar om demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter.

Sveriges riksdag

Hos Sveriges riksdag hittar ni en stor mängd material om demokrati och om hur Sverige styrs. Här hittar ni bland annat övningen *Rättigheter i en demokrati* och övningen *Demokratihistoria på vår ort*.

Det här materialet är producerat av Arena Skolinformation i samarbete med ViMåstePrata.

Arena Skolinformation producerar utbildningsmaterial om arbetslivet i nära samarbete med ett antal fackförbund. ViMåstePrata är en demokratiseringsinsats inom folkbildningen som drivs av Studieförbunden i samverkan.

På arbetslivskoll.se och vimasteprata.org hittar du fler material och mer information om oss och våra verksamheter.

Lärarhandledning: Vi skapar demokratin – Ett utbildningsmaterial om vardagsdemokrati

© Arena Skolinformation & ViMåstePrata 2025

Text: Staffan Kahn och Hanna Schubert

Grafisk form: Simon Karlsson

arenaskolinformation

#Vi måste prata

